

Prof. dr hab. Marta Wierzbieniec

Rzeszów, 23. 02. 2023 r.

dziedzina: sztuki

dyscyplina: sztuki muzyczne

(Instytut Muzyki Uniwersytetu Rzeszowskiego,

Akademia Muzyczna w Krakowie,

Dyrektor Filharmonii Podkarpackiej)

RECENZJA

pracy doktorskiej Pani **mgr Haliny Dyczek** w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuk muzycznych.

Zlecniodawca opinii:

Zlecenie podjęte na podstawie Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2020 poz. 85) art. 190 punkt 2,3. a także na podstawie Uchwały nr 2 Komisji Doktorskiej, powołanej przez Radę Dyscypliny Sztuki Muzyczne Akademii Sztuki w Szczecinie z dnia 09.01.2023 r.

Do oceny przedstawiono pracę dokorską składającą się z płyt CD oraz DVD zawierających dzieło artystyczne, a także obszerny opis dzieła wraz ze streszczeniem w języku polskim i w języku angielskim.

Praca doktorska mgr Haliny Dyczek nosi tytuł „Motyw Matki Bolesnej w muzyce. Analiza i interpretacja wybranych utworów wokalnych i wokalnie – instrumentalnych różnych epok z perspektywy dyrygenta”. Doktorat jest realizowany pod promotorską opieką prof. dra hab. Wiesława Delimata.

OCENA PRACY DOKTORSKIEJ

1. Dzieło artystyczne

Podstawę do oceny w procedurze postępowania o nadanie stopnia doktora Pani mgr Halinie Dyczek w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuk muzycznych, stanowi dzieło artystyczne zarejestrowane na płytach CD oraz DVD, na który złożyły się utwory muzyczne, będące przedmiotem rozważań Doktorantki w pisemnym opisie projektu artystycznego. Są to następujące pozycje:

Stabat Mater – sekwencja gregoriańska,
Gregor Aichinger - *Stabat Mater*,
Grzegorz Gerwazy Gorczycki - *Stabat Mater*,
Wolfgang Amadeusz Mozart - *Alma Dei Creatoris*,
Johann August Söderman - *Virgo gloriosa*,
Jean Lonis - *Ave, Mater Dolorosa*,
Sebastian Szymański - *Matko Pana naszego*,
Ludwik Mordarski - *Przebolesna Matko Boska*,
o. Dawid Kusz - *Msza*

Na płycie CD zarejestrowano wszystkie wymienione kompozycje, podobnie jak na płycie DVD, ale tu z niewielkim wyjątkiem, gdyż z *Mszy* o. Dawida Kusza zamieszczono jedynie *Kyrie* i fragment *Sanctus*, co jednak w zupełności wystarczyło do wizualnego poznania pracy dyrygentki, taki jest bowiem cel zamieszczenia nagrania DVD.

Wykonawcami dzieła artystycznego był funkcjonujący w Krakowie Chór Kantorei Sankt Barbara, którym dyrygowała Halina Dyczek. Nagrań dokonano w dniach 18-19 maja 2022 roku w krakowskim Kościele Św. Marka oraz w Sali Koncertowej Filharmonii Krakowskiej.

Wszystkie zaprezentowane kompozycje, ściśle powiązane z tematem pracy, charakteryzujące się zróżnicowaną stylistyką i obsadą wykonawczą (od utworów a cappella po najbardziej rozbudowane pod względem instrumentarium *Offertorium* W. A. Mozarta), zostały właściwie wykonane, z zachowaniem różnego rodzaju elementów mających fundamentalne znaczenie w interpretacji dzieła muzycznego. Dyrygentka wykazała się zarówno odpowiednią dbałością o kunszt wokalny zespołu chóralnego, jak i właściwie prowadziła kompozycje wokально – instrumentalne, ze znaczącą partią np. organów. Dbłość o odpowiednią emisję głosu zarówno w śpiewie chorałowym, jak i w pozostałych utworach, kształtowanie ich interpretacji zgodnie ze stylistyką, wynikającą m.in. z zastosowanych technik kompozytorskich, precyzja rytmiczna, artykulacyjna, odpowiednia zmienność agogiczna oraz interesujące efekty brzmieniowe, to tylko niektóre cechy charakteryzujące nagranie przedstawione do oceny.

Sekwencja *Stabat Mater* została zaprezentowana z zachowaniem cech charakteryzujących wykonanie chorałowej melodii gregoriańskiej; odpowiedniego prowadzenia linii melodycznej i rytmiki; wynikających z samego tekstu, tj. długości samogłosek, całych słów, itp. Na nagraniu znalazły się zwrotki nr 1,2,3 oraz 20 sekwencji, co jak słusznie w pracy pisemnej zauważa Doktorantka, taki wybór pozwolił na zbudowanie lepszej dramaturgii całości. Stanowi to tym samym bardzo dobre wprowadzenie do kolejnych utworów tematycznie związanych z sekwencją *Stabat Mater*.

Wykonanie trzygłosowej kompozycji Gregora Aichingera – *Stabat Mater*, jest przykładem interpretacji motetu, utrzymanego zarówno w technice imitacyjnej, jak i w stylu nota contra notam. W kompozycji tej muzyka jest ściśle podporządkowana tekstowi słownemu, co bardzo dobrze zostało zrealizowane i uwypuklone na nagraniu. Wyrazistość odpowiedniej akcentacji poszczególnych słów, ściśle łączy się z narracją muzyczną.

Stabat Mater Grzegorza Gerwazego Gorczyckiego składa się z dwóch części, kontrastujących ze sobą pod względem tonacji, metrum, stosowanych technik kompozytorskich, tempa, charakteru. Wszystkie te kontrasty zostały zrealizowane w odpowiedniej, modlitewnej konwencji, wynikającej z treści tekstu słownego.

Alma Dei Creatoris Wolfganga Amadeusza Mozarta, to wokally – instrumentalne Offertorium na głosy solowe (sopran i tenor), czterogłosowy chór mieszany, skrzypce i basso continuo. Dzieło posiada budowę trzyczęściową, przypominającą klasyczną formę sonatową, a partię wokallną charakteryzuje dialog antyfonalny pomiędzy solistami a chórem. W podobnym charakterze utrzymane są także relacje pomiędzy zespołem instrumentalistów a grupą śpiewaków. Ten nieskomplikowany w swojej budowie utwór homofoniczny z elementami polifonizującymi, zabrzmiał bardzo wyraziście, jasno. Zaprezentowany został z właściwą artykulacją, co nadało wykonaniu odpowiedniej lekkości, brawury. Wyraziste kontrasty dynamiczne, utrzymanie niezachwianej ciągłości narracji przy nieustannym budowaniu napięcia sprawiło, że interpretację tę należy uznać za wyjątkową, mogącą stanowić swoisty wzorzec do naśladowania.

Kolejnym utworem, który znalazł się w pracy doktorskiej Pani Haliny Dyczek jest kompozycja twórcy skandynawskiego, żyjącego w XIX wieku, Johana Augusta Soedermana. *Virgo gloriosa* to bardzo interesująca kompozycja. Utrzymana jest w surowym charakterze, na co niewątpliwie ma wpływ oszczędność wykorzystanych przez kompozytora środków wyrazu. Swobodne operowanie krótkimi odcinkami frazowymi, bez hamowania budowy dramaturgii utworu, właściwe przechodzenie ze śpiewu unisono do fragmentu czterogłosowego,

a także m.in. spójność wykonania partii solowej, chóralnej i instrumentalnej, to cechy charakteryzujące tę prezentację.

Jean Lonis, to kompozytor utworu pt. *Ave, Mater Dolorosa*, którego wykonanie wymaga przede wszystkim od chóru odpowiedniej interpretacji wyrazowej, wynikającej głównie z samego tekstu i zastosowanej przez kompozytora harmonii. Wszyscy wykonawcy bardzo dobrze zrealizowali ten zamysł twórczy.

Kompozycja pt. *Matko Pana naszego* Sebastiana Szymańskiego utrzymana jest w zmiennym metrum, co zapewne jest wynikiem dbałości kompozytora o zachowanie rytmiki poszczególnych słów i całych strof tekstu, którego autorką jest Maria Szymańska. Swoisty minimalizm w stosowaniu środków muzycznego przekazu, ale z dbałością o szczegóły, to cechy charakteryzujące ten utwór, które znalazły swoją właściwą realizację w przedstawionym do oceny nagraniu.

Pieśń Ludwika Mordarskiego pt. *Przebolesna Matko Boska* została zaprezentowana w opracowaniu na chór mieszany i organy autorstwa Lucjana Bożka. To bardzo ciekawy przykład wskazania obecności w bogatej literaturze muzycznej prostej pieśni kościelnej, która może mieć swoją interesującą, artystyczną interpretację.

Nagranie, które jest zasadniczym elementem pracy doktorskiej, wieńczy *Msza na organy i chór mieszany*, dominikanina, ojca Dawida Kusza. Dzieło składa się z czterech części: *Kyrie*, *Glorii*, *Sanctus – Benedictus* i *Agnus Dei*, w których kompozytor wykorzystał motywy trzech limanowskich pieśni pątniczych: *Przebolesna Matko Boska*, *Z limanowskiej wieży* oraz *Pani nasza limanowska*. To najbardziej skomplikowane dzieło pod względem wykonawczym, które znalazło się w pracy doktorskiej Pani Haliny Dyczek. Częsta zmienność stylistyczna, agogiczna, rytmiczna czy dynamiczna, wymagała od wykonawców wysokich umiejętności wokalnych. Z tego zadania wszyscy wykonawcy, zarówno zespół chóralny, jak i organista realizujący partię instrumentalną, a przede wszystkim dyrygentka – wywiązali się bardzo dobrze.

Podsumowując artystyczną część pracy doktorskiej, wyraźnie należy zaznaczyć, że zasługuje ona na uznanie w wielu aspektach. Po pierwsze interesujący, przekrojowy, starannie przemyślany, dobrany i wykonany jest repertuar. Właściwe jest także zachowanie tu odpowiedniego stopniowania muzycznej narracji i budowania ekspresji. Po drugie - przyjęta przez dyrygentkę koncepcja interpretacyjna sprzyjała stworzeniu nastroju uduchowionej modlitewności. Na uznanie zasługuje widoczne i słyszalne zaangażowanie emocjonalne wykonawców w realizację powierzonych im zadań artystycznych. Wszystko to sprawia,

że odbiór ocenianego dzieła artystycznego jest w pełni zgodny z założeniami postawionymi przez Doktorantkę i mieści się w kategorii muzycznej kontemplacji „u stóp Matki Bolejącej”.

2. Praca pisemna

Praca pisemna liczy 90 stron i składa się z trzech zasadniczych rozdziałów. Po interesującym *Wstępie*, w którym Autorka uzasadnia wybór tematu i swoje działania związane z powstaniem pracy doktorskiej w dyscyplinie sztuki muzyczne, następuje *Rozdział pierwszy*, stanowiący obszernie wprowadzenie do obranej problematyki. Warto tu zauważyć bardzo osobiste wątki, które jak podaje Autorka *Rozprawy*, znacząco wpłynęły na wybór tematu i jego zakres. Nie bez znaczenia jest tu związek zawodowej aktywności Doktorantki z limanowską świątynią, którą otacza kult Matki Bożej Bolesnej. Mgr Halina Dyczek wskazuje też tezy oraz założenia, które nadały kierunek jej naukowym rozważaniom i działaniom artystycznym. To właśnie w pierwszym *Rozdziale* przedstawiony został wizerunek Matki Bolesnej w sztukach plastycznych, opisano obecność tego typu dzieł w świątyniach chrześcijańskich, a także zasygnalizowano związki prac z różnych obszarów sztuki, tematycznie związanych z postacią cierpiącej Matki Boga. Dzieła literackie i muzyczne poświęcone limanowskiej Madonnie znalazły swoje omówienie w *Rozdziale drugim* pracy, natomiast *Rozdział trzeci* zawiera opis wybranych kompozycji z uwzględnieniem informacji biograficznych o ich twórcach, tła historycznego i analizy, sporządzonej głównie w aspekcie problematyki wykonawczej. Wywody Autorki kończy interesujące *Podsumowanie*, a wartościowe uzupełnienie pracy stanowią: informacje o realizacji nagrania, streszczenia; w języku polskim oraz w języku angielskim, wykaz bibliografii, spis ilustracji i przykładów nutowych.

Pani mgr Halina Dyczek podjęła się niełatwego zadania; przedstawienia utworów muzycznych, które powstały na przestrzeni kilku stuleci; właściwie od średniowiecza – po współczesność. Napisane są w różnorodnych konwencjach stylistycznych, różnią się obsadą wykonawczą, itp., ale teksty wszystkich zaprezentowanych dzieł skupione są na postaci Matki Bożej Bolesnej. Należy wyraźnie podkreślić, że Doktorantka sięgnęła po dzieła, które w większości nie są znane i wykonywane, co jest dowodem na twórczy charakter poszukiwań artystycznych i naukowych Pani mgr Haliny Dyczek. Praca badawcza, którą przeprowadziła, dotyczyła nie tylko analizy muzycznej wybranych kompozycji, ale także szerokiego kontekstu roli i znaczenia szeroko rozumianej muzyki związanej z kultem religijnym. Kolejne rozdziały oparte są na bogatej wiedzy szczegółowej Doktorantki,

dla której podstawę stanowiła obszernie zgromadzona literatura. Są one też w znacznej mierze efektem zdobywanego przez wiele lat doświadczenia Autorki pracy, zarówno w zakresie działań artystycznych, głównie dyrygenckich, jak i w obszarze artystycznego wykonawstwa muzyki religijnej, w tym polskich twórców. Praca Pani mgr Haliny Dyczek jest także bardzo interesującym przykładem rozważań o charakterze interdyscyplinarnym; dotyczących nie tylko muzyki, ale także literatury, sztuk plastycznych czy teologii.

Bardzo pozytywnie oceniam wywody Autorki, które nie tylko są poprawnie sporządzone i przedstawione, ale zawierają wiele elementów wskazujących na samodzielność myślenia i wnioskowania Doktorantki. Bardzo obszerny materiał, który zgromadziła i interesująco opracowała, dbałość o szczegóły, precyzja w redagowaniu przypisów i opisów, mnogość interesujących, dobrze przygotowanych przykładów nutowych, dbałość o kunszt językowy i logiczny ciąg wypowiedzi, to tylko niektóre cechy, którymi charakteryzuje się przedstawiona do oceny praca.

Na szczególne zauważenie zasługują omówienia wybranych kompozycji pod kątem praktyki wykonawczej. Tego typu autorski przekaz mgr Haliny Dyczek, może stanowić zbiór cennych wskazówek dla pracy dyrygentów – chórmistrzów, a także np. samych chórzystów.

Pisemna praca Doktorantki jest spójna z dziełem artystycznym przedstawionym na płytach CD oraz DVD.

Poruszany przez Doktorantkę temat jest nowym opracowaniem, nie mającym jeszcze tego typu wzorców w literaturze przedmiotu. Zasługuje na uznanie i pozytywną ocenę całości przedsięwzięć, tj. realizacji dzieła artystycznego wraz z jego opisem – w ramach przewodu doktorskiego.

Podsumowanie

Przedstawioną do oceny pracę doktorską oceniam pozytywnie, jako interesujące zjawisko artystyczne; zarówno poprzez sam dobór repertuaru, jak i jego prezentację. Pani mgr Halina Dyczek poprzez realizację dzieła artystycznego, jak i w pracy pisemnej, będącej integralną częścią przewodu doktorskiego, dobrze przedstawiła, uzasadniła i zrealizowała, założenia przyjętej koncepcji. Za bardzo istotny element w przedstawionej pracy, uważam włączenie do projektu dzieł, które w większości nie są powszechnie znane i często wykonywane. Zostały one przez Doktorantkę odpowiednio wykonane i scharakteryzowane. Dociekliwość, wnikliwość, precyzja argumentacji Pani mgr Haliny Dyczek – w pełni

przekonują. Wszystkie założenia artystyczne i pozostające w ścisłym związku koncepcje naukowe - zostały spełnione.

Konkluzja:

Przedstawione do oceny osiągnięcie artystyczne i naukowe mgr Haliny Dyczek jest znaczącym wkładem w kształtowanie polskiej i międzynarodowej kultury muzycznej.

Dzielo i jego opis są zgodne z Ustawą z dn. 20 lipca 2018 poz. 1668, art. 187 pkt 3,4.

W ten sposób Doktorantka spełnia wymagania art. 187 ust. 1 i 2 Ustawy z dn. 20 lipca 2018 r.

Stwierdzam, że przedstawiona praca stanowi podstawę do nadania Pani mgr Halinie Dyczek stopnia doktora w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuk muzycznych.

Prof. dr hab. Marta Wierzbieniec